

Vorm geven aan participatie

Kinderen in gemeenschapsinstellingen
betrekken als partners en ervarings-
deskundigen binnen een studie naar de
effectiviteit van hun rechten

“Make Them Count...All of Them!”

Karen Van Laethem

Voorzitter Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

Anne Bourgeois

Projectverantwoordelijke Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

ABSTRACTS

Je bent jonger dan 18 jaar. Je bent een ‘kind’, volgens het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Alle kinderen in België hebben, onder meer krachtens dat Verdrag, rechten, dezelfde rechten. Maar jouw specifieke situatie is net iets ‘verschillend’. Jij bent door de jeugdrechter geplaatst, in een gemeenschapsinstelling. Hoe zit het met je rechten? Hoe beleef jij hun inwerkingstelling? Krijg je de gelegenheid om je hier in alle vertrouwen en veiligheid over uit te spreken? Wordt er naar jou geluisterd? Kan jouw mening een impact hebben – op je eigen situatie, op die van andere kinderen die soortgelijk geplaatst zijn, op huidig en toekomstig beleid en wetgeving?

Met die vragen in het achterhoofd trok de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK)^{1 2} in september 2018 naar alle gemeenschapsinstellingen³ doorheen België om alle kinderen die op dat ogenblik in die instellingen geplaatst waren, te trachten een stem te geven over de inwerkingstelling van hun rechten. Een gedeelte

¹ De auteurs van deze bijdrage wensen hier uitdrukkelijk mev. Catherine Péters te bedanken, projectverantwoordelijke bij de NCRK, die mede aan de grondslag en uitvoering van dit onderzoek ligt.

² De NCRK is een uitgebreid overlegplatform tussen ruim 90 kinderrechtensactoren, bij samenwerkingsakkoord door de betrokken Belgische overheden aangeduid. De Commissie wordt gekenmerkt door een brede en diverse vertegenwoordiging (zowel overheden als veldwerkers en het maatschappelijk middenveld zijn er lid van). Door de verschillende taken die haar zijn toegewezen, is de Commissie een toezichtsmechanisme op de uitvoering van het IVRK in België en zorgt ze voor coördinatie van maatregelen ten behoeve van de rechten van het kind. Onder haar mandaat vallen onder meer: het bijdragen tot de periodieke rapportering van België aan het VN-Comité voor de Rechten van het Kind; het treffen van de nodige maatregelen om de verzameling, analyse en verwerking van een minimum aan gegevens voor het VN-Comité te coördineren, zodat de situatie van kinderen op het nationale grondgebied kan worden beoordeeld; en het formuleren van algemene (onafhankelijke) beleidsaanbevelingen. De samenwerkingsovereenkomst tot oprichting van de Commissie vereist dat kinderen structureel en op passende wijze bij de werkzaamheden van de Commissie worden betrokken. Samenwerkingsakkoord van 19 september 2005 tussen de Staat, de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, de Franse Gemeenschap, het Waalse Gewest, de Duitstalige Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijke Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie inzake de oprichting van een Nationale commissie voor de rechten van het kind, BS 10 november 2006. Voor meer informatie zie www.ncrk.be.

³ In deze publicatie wordt voor de leesbaarheid verder de term ‘gemeenschapsinstellingen’ generiek gebruikt. De lezer wordt erop attent gemaakt dat deze studie wel degelijk in alle Gemeenschapsinstellingen van de Vlaamse Gemeenschap en alle *Institutions publiques de protection de la jeunesse* van de Franse Gemeenschap werd gevoerd.

van deze kinderen werkte ook daadwerkelijk mee aan de ontwikkeling van de vragenlijst van deze studie, als expert van hun eigen situatie en partner in dit onderzoek. In deze bijdrage worden niet de resultaten van de studie zelf belicht, doch wel het proces dat ertoe geleid heeft. De methodologie van het onderzoek wordt uiteengezet met een bijzonder focus op de luiken die de zinvolle participatie van kinderen doorheen deze studie verwezenlijken. Het inbouwen van dergelijk participatief traject heeft onder meer geleid tot een verrijking van de inhoud van de vragenlijst en grotere toe-eigening van de studie door de kinderen zelf.

You are younger than 18 years old. According to the Convention on the Rights of the Child (CRC), you are a ‘child’. All children in Belgium have equal rights, endowed among others by that Convention. However, your specific situation is slightly different. You have been placed in a juvenile justice institution by a youth judge. What about your rights? How do you experience their fulfillment? Do you have the opportunity to express yourself in a free and safe environment space? Are you being listened to? Can your opinion have an impact – on your own situation, on the situation of other children who are placed in a similar institution, on current and future policies and legislation?

With these questions in mind, the National Commission for the Rights of the Child (NCRC) went to all juvenile justice institutions in Belgium in September 2018 in order to give a voice to all children who were currently placed in those institutions. A part of these children moreover participated in the development of the questionnaire of this study, as expert of their own situation and partner in this study.

This contribution does not highlight the results of the study itself, but underlines the process that led to it. The methodology of the research is explained with a particular focus on the aspects that relate to the meaningful participation of children throughout this study. The incorporation of such a participatory trajectory has, among other things, led to an enrichment of the content of the questionnaire and greater appropriation of the study by the children themselves.

« Je voulais m’exprimer sur le fait que nous ne sommes pas vraiment écoutés [...] tout ce qu’on dit est traité en gros comme des ‘paroles de délinquants’. Et nous, ça ne nous aide pas vraiment car même en tant que délinquants, nous avons besoin d’être écoutés comme tous les autres jeunes⁴. »

X⁵

⁴ “Ik wilde mijn mening geven over het feit dat er niet echt naar ons geluisterd wordt... alles wat we zeggen wordt op zich aanzien als ‘het woord van delinquenten’. En dat helpt ons niet echt, want zelfs als delinquenten hebben wij het, net als alle andere jongeren, nodig dat er naar ons geluisterd wordt.” (Vrije vertaling door de auteurs)

⁵ Woorden van een kind geplaatst in een gemeenschapsinstelling. Aan het einde van de vragenlijst van deze studie was ruimte voorzien opdat de kinderen naast hun antwoorden op de vragen, aanvullend hun mening zouden kunnen uiten: “Je hebt gedaan met de vragenlijst. Als je er nog opmerkingen over hebt, kan je dat hier schrijven: ...”.

INLEIDING

Het IVRK⁶ verzekert in zijn artikel 12 het recht van ieder kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen⁷. Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind (verder: VN-Comité) heeft in zijn twaalfde *General Comment* “*the right of the child to be heard*”, dit recht erkend tot één van de vier fundamentele waarden of basisprincipes van het verdrag⁸.

Hoewel het woord ‘participatie’ zelf niet voorkomt in de tekst van het verdrag, wordt de praktijk rond de inwerkingstelling van artikel 12 vaak geconceptualiseerd als participatie. Deze term wordt nu breed gebruikt en behelst het volgende: “*ongoing processes, which include information-sharing and dialogue between children and adults based on mutual respect, and in which children can learn how their views and those of adults are taken into account and shape the outcome of such processes*”⁹. In het kader van dit artikel zal ‘participatie’ verder ook in die zin gebruikt worden.

Het IVRK is van toepassing op ieder kind, zonder discriminatie van welke aard dan ook¹⁰. Een ‘kind’ is volgens datzelfde verdrag “*every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier*”¹¹. Onder dit begrip kunnen bijgevolg kinderen vallen die zich in zeer uiteenlopende situaties bevinden, met diverse levenslopen, en bijzondere kwetsbaarheden (zie ook Morrow & Richards, 1996: 90, geciteerd in Lundy *et al.*, 2011: 714). In de interpretatie en verduidelijking van hoe het recht op vrijheid van meningsuiting door de Verdragsstaten geïmplementeerd dient te worden, trekt het VN-Comité ook onder meer de aandacht op het feit dat participatiemechanismen dienen ingesteld te worden om dit recht te verzekeren voor “*children in all forms of alternative care*”¹² en ‘vertaalt’ het VN-Comité dit recht naar de specifieke situatie van kinderen in het jeugdrechtssysteem¹³. Deze *General Comment* onderstreept dat de stem van kinderen een krachtig instrument is ter preventie van schendingen van de kinderrechten, haalt het bestaan van goede praktijken in, onder meer, het jeugdrechtssysteem aan, en stelt dat de Verdragsstaten kinderen zouden moeten raadplegen en betrekken in de ontwikkeling van wetgevende en beleidsinitiatieven terzake¹⁴.

Een aantal jaren geleden benadrukten de *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency* – bekend als de *Riyadh Guidelines* (2011) – reeds de wenselijkheid

⁶ Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989 en geratificeerd door België op 16 december 1991.

⁷ Art. 12 VN-Kinderrechtenverdrag. Officiële Nederlandse vertaling beschikbaar op: https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_officiële_nederlandse_vertaling.pdf.

⁸ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 2.

⁹ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 3.

¹⁰ Art. 2 VN-Kinderrechtenverdrag.

¹¹ Art. 1 VN-Kinderrechtenverdrag.

¹² VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 79.

¹³ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 57-64. Zie ook VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 24 on children’s rights in the child justice system*, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, § 44-46.

¹⁴ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 122.

van jongerenparticipatie in beleidsmaatregelen en -processen ter voorkoming van jeugddelinquentie¹⁵. Participatie van kinderen in het jeugdrechtsysteem, of die er mee in aanraking zijn gekomen, kan niet enkel leiden tot meer effectieve wetgeving of beleid terzake, het kan ook een therapeutische rol voor deze kinderen vervullen (Lansdown, 2011: 69-70). Een stem geven aan kinderen over hun ervaringen binnen het jeugdrechtssysteem (onder meer wat betreft hun contacten met de politie, de advocaat, de jeugdrechter maar ook aangaande hun leven vóór en binnen de gemeenschapsinstelling) kan volgens de onderzoekers een klankbord bieden voor de overheid om geïnformeerde hervormingen door te voeren. Dit is trouwens één van de doelstellingen van deze specifieke studie. De meest recente *General Comment* van het VN-Comité “*children’s rights in the child justice system*” (september 2019) beveelt de Verdragspartijen dan ook verder aan om kinderen te betrekken in de evaluatie en het onderzoek van hun jeugdrechtssystemen “*in particular those who are or who have previously had contact with the system*”¹⁶.

Het recht op vrijheid van meningsuiting of ‘participatie’ is van toepassing in de context van onderzoek over alle aangelegenheden die het kind betreffen (Lundy *et al.*, 2011: 714). Doch zinvolle participatie bewerkstelligen in alle contexten is niet evident, namelijk voor kinderen die door de situatie waarin ze zich bevinden minder mogelijkheden hebben om te participeren en/of meer obstakels ondervinden bij pogingen hiertoe (*seldom-heard children*) (McEvoy, 2015: 7)¹⁷. Zoals hierboven vermeld en verder toegelicht zal worden, heeft de NCRK een belangrijke gegevensverzamelingsopdracht aangaande de kinderrechtensituatie op het nationale grondgebied. In de uitvoering van dit mandaat stootte de Commissie echter steevast op een gebrek aan gegevens, voornamelijk met betrekking tot kinderen in kwetsbare situaties. Aan de hand van specifieke studies wenst de NCRK onder meer ook aan deze kinderen een stem te geven, in dit geval aan ‘kinderen geplaatst in gemeenschapsinstellingen’. De ambitie hierbij is om deze kinderen aan het woord te laten, niet ‘enkel’ wat hun perceptie op de effectiviteit van hun rechten betreft, doch hen ook te betrekken als partners in de ontwikkeling van het onderzoek dat hen aanbelangt en als deskundigen van hun eigen situatie.

Dit artikel spitst zich toe op de methodologie die in de studie wordt toegepast, met een bijzondere aandacht voor het inbouwen van een zo integraal en zinvol mogelijke participatie van kinderen. De bijdrage belicht ook reeds kort de resultaten van deze participatie op de uitbouw van het gebruikte meetinstrument. De uiteenzetting schetst het ontstaan van deze studie, verklaart de doelstellingen ervan, en duidt de doelgroep van het onderzoek. Vervolgens wordt het participatief luik gedetailleerd en tot slot worden een aantal tussentijdse bevindingen van de onderzoekers met betrekking tot de ingebouwde participatie onder de aandacht van de lezer gebracht.

¹⁵ Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)*, 14 december 1990, A/RES/45/112, § 9 (h).

¹⁶ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 24 on children’s rights in the child justice system*, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, § 114-115.

¹⁷ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 4.

1. HET ONTSTAAN VAN DE STUDIE ‘KINDEREN GEPLAATST IN EEN GEMEENSCHAPSINSTELLING’

1.1. DE NATIONALE KINDERRECHTENINDICATOREN: MAKE THEM COUNT! – NAAR EEN SCHETS VAN DE KINDERRECHTENSITUATIE DOORHEEN HEEL BELGIË

Statistische gegevens zijn een waardevol monitoring instrument om de inwerkingstelling van kinderrechten na te gaan, voor zover deze cijfermatige gegevens in hun context worden geplaatst¹⁸. Het VN-Comité heeft sinds zijn onderzoek van het eerste periodieke verslag van België herhaaldelijk in zijn slotbeschouwingen aanbevelingen gericht tot België met betrekking tot de nood aan gegevensverzameling op ‘nationaal’ niveau¹⁹. Soortgelijke aanbevelingen worden door het VN-Comité veelvuldig ook tot de andere staten die partij zijn bij het IVRK gericht (ChildONEurope, 2014: 18-19)²⁰. Deze slotbeschouwingen hebben een belangrijke impuls gegeven aan de ontwikkeling van verschillende data-inzamelingsinitiatieven in ons land, waaronder de Nationale Kinderrechtenindicatoren, ontwikkeld in de schoot van de NCRK, die zich onderscheiden via hun transversaal en nationaal karakter (D’Hondt & Péters, 2016).

De Nationale Kinderrechtenindicatoren beogen een duidelijker beeld te geven van de mate waarin de rechten van kinderen in België al dan niet steeds beter worden gerealiseerd en integreren de perceptie van de kinderen zelf hiervan. Niet het beleid wordt geëvalueerd, doch wel de concrete evolutie van de situatie van kinderen (D’Hondt & Péters, 2016: 13). De indicatoren zijn het resultaat van een breed participatief traject waarbij meer dan 150 actoren afkomstig uit de overheidssector, het maatschappelijk middenveld en de academische sector, actief betrokken werden.

Op basis van gemeenschappelijk vastgestelde criteria werden 40 indicatoren geselecteerd. De indicatoren zijn ondergebracht in zes clusters die respectievelijk de effectiviteit van volgende rechten beogen te meten: gezondheid, onderwijs, vrije tijd en rust, bescherming van het gezinsleven, rechten van jongeren in contact met justitie, en rechten van buitenlandse minderjarigen. Een cluster kijkt eveneens naar het welbevinden van kinderen²¹. Hun keuze is evolutief: als opvolgingsinstrument beantwoorden ze aan de prioriteiten op vlak van kinderrechten in België en kunnen ze dus evolueren in de loop van de tijd en na herziening. Voor hun selectie werd ook resoluut gekozen om niet te vertrekken van bestaande of beschikbare gegevens, doch eerder om met indicatoren te werken die peilen naar wat het meest relevant werd geacht om de inwerkingstelling van kinderrechten en het IVRK in België als het ware te meten (*non data-driven approach*) (D’Hondt & Péters, 2016: 27). De Nationale Kinderrechtenindicatoren vormden de statistische bijlage voor het vijfde en zesde gecombineerd periodiek verslag van België bij het VN-Comité voor de Rechten van het Kind.

¹⁸ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *Combined fifth and sixth periodic report submitted by Belgium under article 44 of the Convention, due in 2017*, 16 maart 2017, CRC/C/BEL/5-6.

¹⁹ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *Concluding Observations: Belgium*, 20 juni 1995, CRC/C/15/Add.38; VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *Concluding Observations: Belgium*, 13 juni 2002, CRC/C/15/Add.178; VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *Concluding Observations: Belgium*, 18 juni 2010, CRC/C/BEL/CO/3-4.

²⁰ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *Observation générale n° 5: Mesures d’application générales de la Convention relative aux droits de l’enfant (art. 4, 42 et 44, par. 6)*, 27 november 2003, CRC/GC/2003/5, 27, § 48.

²¹ Voor de complementariteit van een zogenaamde kinderrechten- en welbevinden-aanpak, zie Lundy (2014).

Het is een complexe – om niet te zeggen onmogelijke – oefening om de effectiviteit van kinderrechten in (enkele) cijfers te vatten en daarbij een compleet beeld van deze situatie te geven met voldoende uitsplitsingen. De Nationale Kinderrechtenindicatoren betekenen een grote stap vooruit naar de gegevensinzameling inzake kinderrechten op nationaal vlak, doch staan nog voor een aantal uitdagingen. Twee daarvan zijn voor het onderwerp dat hier wordt aangekaart van belang. Een eerste uitdaging betreft een gebrek aan gegevens. Zo ontbreken er gegevens rond gehele specifieke clusters, zoals bijvoorbeeld wat betreft de rechten van buitenlandse minderjarigen. Ook binnen de clusters zelf ontbreken soms gegevens betreffende een bepaalde indicator, zoals bijvoorbeeld met betrekking tot de wachtlijsten voor adequate gezondheidszorg. In het kader van het participatief traject rond de selectie van de indicatoren werd de keuze voor een *non-data driven approach* gemaakt. Deze benadering verklaart deels het gebrek aan gegevens. Sommige indicatoren werden immers gekozen omdat er met betrekking tot bepaalde rechten (thema's) nog geen gegevensinzameling (mechanisme/instrument) bestond. Een belangrijke bevinding bij deze vaststelling was echter dat het vaak de meest kwetsbare (groepen) kinderen zijn die 'ontsnappen' aan elke vorm van dataverzameling en dus in de schaduw van de statistieken blijven (D'Hondt & Péters, 2016: 39-40). Waar gegevens ontbreken, wordt dit in de publicatie van de Nationale Kinderrechtenindicatoren duidelijk (en visueel) in het licht gesteld. Het ontbreken van informatie is immers *an sich* al een belangrijke bron van informatie in die zin dat dit een indicatie geeft van de actiegelden voor België naar een betere bewerkstelling van kinderrechten in het land. Een tweede uitdaging is dat, hoewel de indicatoren het product zijn van een breed participatief proces, men niet voorbij de vaststelling kan dat een belangrijke partner bij de ontwikkeling van dit instrument en de selectie van de indicatoren ontbrak: de kinderen zelf!

1.2. DE SPECIFIEKE STUDIES VAN DE NCRK: MAKE 'ALL' CHILDREN COUNT! – NAAR EEN MEER INCLUSIEVE GEGEVENSINZAMELING

Eén van de hoekstenen van de Nationale Kinderrechtenindicatoren was om de meest kwetsbare (groepen) kinderen onder de aandacht te brengen. Zoals hierboven uiteengezet was een belangrijke conclusie van dit werk echter dat gegevens over deze kinderen vaak ontbreken. De indicatoren wijzen, om er slechts enkelen te noemen, op een gebrek aan gegevens aangaande kinderen in contact met de wet, kinderen in migratie en kinderen jonger dan 10 jaar (D'Hondt & Péters, 2016: 40).

Hier kunnen meerdere verklaringen voor zijn. Zo worden er kinderen niet bereikt door bestaande meetinstrumenten. PISA²² of HBSC²³ zijn bijvoorbeeld zeer representatieve enquêtes, die echter 'enkel' bij kinderen die in het 'gewoon' onderwijs

²² *Programme for International Student Assessment (PISA)* is een internationaal vergelijkend onderzoek gevoerd op initiatief van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). PISA test 15-jarigen op hun leesvaardigheid, wiskundige geletterdheid en wetenschappelijke geletterdheid, ongeacht waar ze zich bevinden in het onderwijssysteem. PISA vond voor het eerst plaats in 2000 en wordt sindsdien driejaarlijks afgenomen. Zie <http://www.oecd.org/pisa/>.

²³ *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)* is een grensoverschrijdende studie die een beter inzicht beoogt te geven in het welzijn, het gezondheidsgedrag en de sociale context van jongeren. Deze onderzoekssamenwerking met het Regionaal Bureau van de Wereldgezondheidsorganisatie voor Europa vindt om de vier jaar plaats in 49 landen en regio's in Europa en Noord-Amerika. Zie <http://www.hbsc.org/>.

schoollopen worden afgenomen. Hoe zit het dan met kinderen in het buitengewoon onderwijs, kinderen die uitvallen, of kinderen die afwezig zijn wegens ziekte, bijvoorbeeld? Ook het feit dat er weinig studies ingaan op de specifieke situatie van bepaalde kwetsbare kinderen verklaart dit deels. Zelfs indien de kinderen betrokken zijn bij de gegevensinzameling, valt het voor dat bepaalde ‘subgroepen’ te klein zijn om de data uit te splitsen of dat er geen vraag werd gesteld die het mogelijk maakt om deze te identificeren. Zo komen mogelijke verschillen of ongelijkheden niet tot uiting (D’Hondt & Péters, 2016: 39-40). Het feit dat kinderen in bepaalde situaties moeilijker bereikbaar zijn (McEvoy, 2015: 7-8) kan ten slotte eveneens een verklaring bieden voor het gebrek aan gegevens over deze kwetsbare groepen.

De NCRK besloot bijgevolg om, in een eerste instantie, twee specifieke studies uit te voeren die polsen naar de mate waarin de kinderrechten gerealiseerd worden / zijn van: (i) kinderen in migratie, uitgevoerd via de Onthaalklassen voor Anderstalige Nieuwkomers (OKAN) in de Vlaamse Gemeenschap en de *Dispositifs d’accueil spécialisés pour primo-arrivants* (DASPA) in de Franse Gemeenschap; en (ii) kinderen geplaatst in een gemeenschapsinstelling.

De gegevensinzameling in het kader van de studie “Kinderen in Migratie” werd in 2017 afgerond door het personeel van de NCRK en positief onthaald door de bevroegde kinderen zelf, alsook door het educatief personeel en andere betrokken actoren²⁴. Onderzoekers waren zich er echter van bewust dat zowel op nationaal als internationaal vlak prangende vragen bleven bestaan omtrent de ontwikkeling van, en het werken met indicatoren. Aanbevelingen geformuleerd ter conclusie van een internationale conferentie georganiseerd door de NCRK²⁵ met als onderwerp het “meten van de effectiviteit van kinderrechten”, leggen onder meer een sterke nadruk op het belang van kinderen te betrekken als partners, co-onderzoekers en deskundigen van hun situatie in data-inzamelingsinitiatieven en onderzoek dat hen aangaat²⁶.

Hoewel alle praktische voorbereidingen reeds getroffen waren om de gegevensinzameling in het kader van de studie “Kinderen geplaatst in een Gemeenschapsinstelling” van start te laten gaan, en de studie reeds een belangrijk participatief luik behelsde, was het echter niet zo dat kinderen betrokken waren geweest in de methodologie of ontwikkeling van de studie zelf, zoals in de literatuur in dit domein wordt voorgeschreven (Lundy, 2007; Lundy *et al.*, 2011). Mede daarom werd er, samen met het pilootcomité van de studie, resoluut voor gekozen om participatie als een proces in te bouwen in de studie.

Alvorens over te gaan tot de beschrijving van de participatieve methodologie van de studie geven wij ter achtergrondinformatie een beknopt overzicht van de doelstellingen en de doelgroep van de studie. De kwantitatieve resultaten vormen, zoals eerder vermeld, echter niet het onderwerp van deze publicatie.

²⁴ Resultaten binnenkort beschikbaar op de website van de NCRK: www.ncrk-cnde.be.

²⁵ In samenwerking met ChildONEurope en met ondersteuning van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken van België.

²⁶ Zie <https://ncrk-cnde.be/fr/projets/conference-internationale-measuring-the-effectiveness-of-children-s-rights/60-outputs/>.

2. DOELSTELLINGEN

In al zijn projecten legt de NCRK de nadruk op het feit dat het van essentieel belang is als voornaamste en algemene doelstelling, een zo optimaal mogelijke inwerkingstelling van de kinderrechten in het belang van het kind na te streven. Dit is ook zo voor de specifieke studie ‘Kinderen geplaatst in een Gemeenschapsinstelling’, die polst naar de effectiviteit van de rechten van de kinderen geplaatst in gemeenschapsinstellingen in België. De ambitie hierbij is dat de verzamelde gegevens een (positieve) impact zullen hebben op beleidsmaatregelen en wetgeving terzake.

Meer specifiek wenst de NCRK een beeld te scheppen van de perceptie van kinderen geplaatst in een gemeenschapsinstelling over de beleving van hun rechten, dit in het algemeen (bijvoorbeeld met betrekking tot hun recht op gezondheid) alsook aangaande bepaalde aspecten die specifiek zijn aan hun situatie (bijvoorbeeld hun inspraak/participatie in het dagelijkse leven in de gemeenschapsinstelling; hun ervaring van de bijstand die ze van hun advocaat hebben gekregen, en dergelijke meer). Dit onderzoek wil deze kinderen een stem geven, een stem die veilig uitgedrukt kan worden, waarnaar geluisterd wordt en die een impact kan hebben (*cf. infra*).

Ten slotte beoogt deze studie om, waar kan, (gedeeltelijk) tegemoet te komen aan het vastgestelde gebrek aan gegevens in de Nationale Kinderrechtenindicatoren en een grotere uitsplitsing van bepaalde gegevens te bekomen, alsook het accent te kunnen leggen op mogelijke verschillen in de beleving van de inwerkinstelling van rechten door kinderen geplaatst in gemeenschapsinstellingen.

3. DOELGROEP

De doelgroep van deze studie zijn de kinderen²⁷ – jongens en meisjes – geplaatst in een gemeenschapsinstelling in België. Het nationaal karakter van de studie impliceert dat zowel de kinderen geplaatst in de gemeenschapsinstellingen in de Vlaamse Gemeenschap als diegenen geplaatst in een *Institution publique de protection de la jeunesse* in de Franse Gemeenschap, bevraagd werden²⁸. Daar de jeugdrechts- en jeugdbeschermingsystemen niet gelijklopend zijn in beide Gemeenschappen, werd als criterium voor de afbakening van de doelgroep, de plaatsing door de jeugdrechter in dergelijke instelling gebruikt²⁹. Hierbij dient opgemerkt te worden dat uit-handengegeven kinderen géén deel uitmaken van dit onderzoek.

²⁷ Hoewel de term ‘jongeren’ in de praktijk vaak gebruikt wordt om te verwijzen naar minderjarigen die geplaatst zijn in een gemeenschapsinstelling en dat onderzoekers, onder andere op advies van de directies van de instellingen zelf, deze term hebben gehanteerd doorheen de studie, wordt in dit artikel het woord ‘kinderen’ gebruikt om echo te geven aan de terminologie van het VN-Kinderrechtenverdrag.

²⁸ De Duitstalige Gemeenschap maakt gebruik van de infrastructuur van de Franse Gemeenschap, deze kinderen maken dus ook deel uit van de doelgroep.

²⁹ Voor een beschrijving van deze systemen zie het rapport van België, ingediend september 2018 in het kader van de “*Etude mondiale sur les enfants privés de liberté*”, gevoerd door onafhankelijke expert Manfred Nowak onder auspiciën van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, beschikbaar op: https://ncrk-cnde.be/IMG/pdf/un_global_study_be_final.pdf.

4. METHODOLOGIE: PARTICIPATIE IN DE PRAKTIJK...OF DE PRAKTIJK VAN DE PARTICIPATIE!

4.1. ARTIKEL 12 IVRK INBOUWEN IN DE METHODOLOGIE VAN DE STUDIE

In de herwerkte methodologie van de studie “Kinderen in een Gemeenschapsinstelling” wordt participatie op verschillende manieren ingebouwd, dit zowel inhoudelijk als procesmatig, met oog op het bewerkstelligen van een zo zinvol mogelijke participatie.

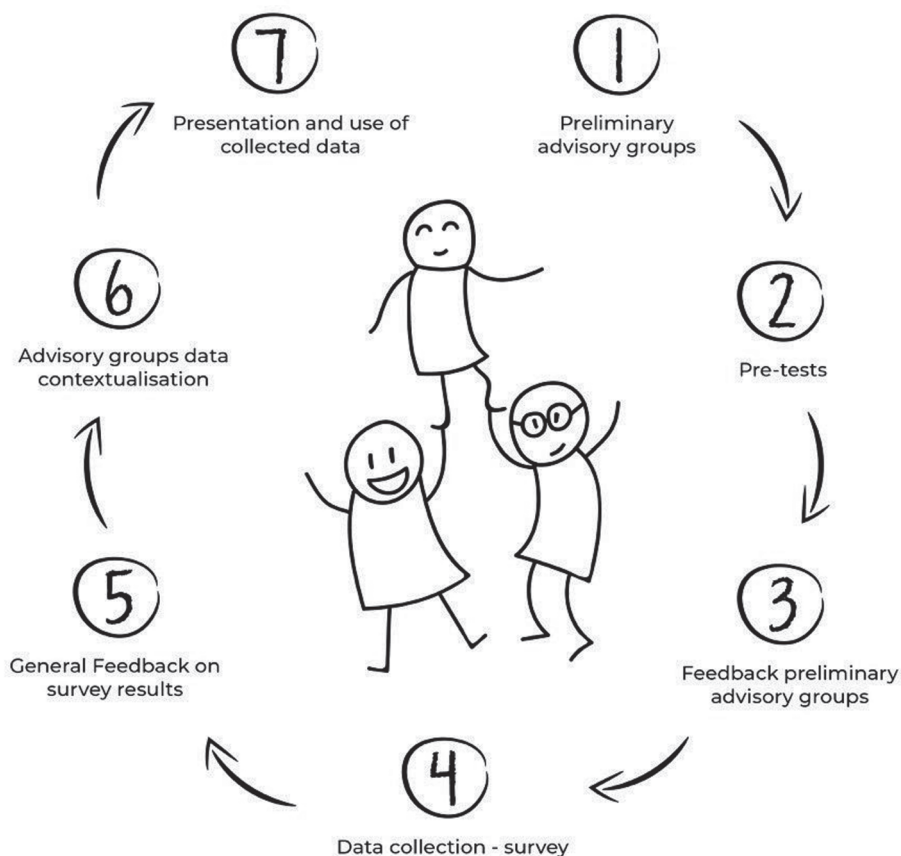
Ten eerste is participatie bereiken één van de doelstellingen van de studie zelf, namelijk: het verzamelen van de vrije mening van de kinderen zelf over de beleving van hun rechten in het algemeen (bv. over hun recht op gezondheid, onderwijs). Ten tweede bevat de inhoud van de vragenlijst situatie-specifieke vragen over de inwerkinstelling van het recht op vrijheid van meningsuiting (“Mijn advocaat/jeugdrechter heeft echt naar mij geluisterd?”; “Heb je iets te zeggen over de keuze van de activiteiten binnen de Gemeenschapsinstelling?” Ten derde werden kinderen betrokken als partners en ervaringsdeskundigen in het opstellen van de vragenlijst van de studie zelf (cf. *infra*).

Hiertoe werd grotendeels gesteund op het participatiemodel ontwikkeld door Laura Lundy (Lundy, 2007; Welty & Lundy, 2013). Dit model stelt vier factoren voorop waar rekening mee gehouden zou moeten worden om artikel 12 IVRK ten volle in werking te stellen en kinderen effectief een rol te geven in besluitvormingsprocessen, in samenlezing met artikels 2 (non-discriminatie), 3 (belang van het kind), 5 (leiding), 13 (vrijheid van meningsuiting) en 19 (bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing) van het IVRK. Deze factoren worden hier beknopt toegelicht:

- “SPACE: a safe and inclusive opportunity to form and express a view”;
Een voorwaarde voor zinvolle participatie van kinderen en jongeren in besluitvorming is het bieden van een gelegenheid voor participatie in een ruimte waarin kinderen worden aangemoedigd om hun mening te uiten.
- “VOICE: facilitated to express freely in medium of choice”;
Kinderen kunnen de hulp van anderen nodig hebben om een mening te vormen en hebben hierbij recht op het krijgen van ondersteuning en op begeleiding van volwassenen. Ook hebben zij het recht hun mening vrijelijk te uiten in het formaat van hun keuze.
- “AUDIENCE: the view must be listened to”;
De mening van kinderen dient te worden gehoord door degenen die beslissingen nemen. Hun standpunten moeten meegedeeld kunnen worden aan een identificeerbare persoon of instantie die de verantwoordelijkheid heeft om te luisteren.
- “INFLUENCE: the view must be acted upon”.
Deze stap behelst de vereiste dat volwassenen niet alleen naar kinderen luisteren, maar dat zij de mening van kinderen ook serieus nemen. Hoewel dit niet kan worden gegarandeerd, is één van de waarborgen hiervan ervoor te zorgen dat aan kinderen wordt verteld hoe er rekening is gehouden met hun mening. (Lundy, 2007: 933; Welty & Lundy, 2013: 2)

Elke stap van de projectcyclus van de studie werd afzonderlijk getoetst aan de vier factoren geïdentificeerd in het Lundy-model.

Figuur 1: Projectcyclus NCRK-studie “Kinderen geplaatst in Gemeenschapsinstellingen”

4.2. INZOOMEN OP DE VERSCHILLENDE FASEN VAN DE STUDIE

In dit onderdeel wordt stilgestaan bij de praktische uitvoering van de verschillende stappen van de studie (zie figuur 1), met een focus op de waarborgen die werden ingebouwd om de participatie van kinderen hieraan zo zinvol mogelijk te maken. Niet alle stappen zullen bijgevolg (even uitvoerig) besproken worden. Het dient opgemerkt te worden dat het multidisciplinair pilootcomité van dit project een grote bijdrage en steun betekent en dat de positieve interactie met, medewerking en ondersteuning van betrokken administraties, directie en personeel van de gemeenschapsinstellingen zelf, een onontbeerlijke factor is om deze studie in goede banen te leiden en mogelijkerwijze haar draagkracht te vergroten³⁰.

³⁰ Dank van de onderzoekers gaat eveneens uit naar Laura Lundy die de voorgestelde methodiek voor de studie commentarierend heeft. Met haar opmerkingen werd rekening gehouden voor verdere verfijningen van de participatieve methodologie.

4.2.1. STAP 1 – DE PRELIMINARY ADVISORY GROUPS.

Doel van deze stap was om kinderen in de gemeenschapsinstellingen inspraak te geven in de samenstelling van de vragenlijst van de studie en op die manier te waarborgen dat deze de rechten en onderwerpen aankaart die voor en door de kinderen in die situatie, van belang worden geacht. De methodologie die door het Ierse HBSC team werd gehanteerd voor het betrekken van kinderen en jongeren bij het identificeren van thema's en vragen voor de HBSC-enquête, werd voor voorliggende studie grotendeels overgenomen. Ook werd bij de uitwerking van het verloop van de discussiegroepen rekening gehouden met de aanbevelingen geformuleerd door McEvoy om te verzekeren dat de discussiegroepen kort, interessant en boeiend bleven en zo maximale participatie te waarborgen (McEvoy, 2015: 99, 120).

Eens de betrokken kinderen de voor hen meest relevante rechten en onderwerpen hadden geïdentificeerd, werd verder gepolst naar specifieke vragen die volgens hen pertinent en verstaanbaar zouden zijn. Een concreet voorbeeld hiervan betreft het recht op behoud van familiebetrekkingen (artikel 8 IVRK). In verband met dit recht hebben de kinderen het onderwerp 'contact met de ouders' als prioritair geïdentificeerd. Teneinde naar de effectiviteit van dit contact met de ouders te polsen werd volgende vraag door de kinderen voorgesteld: "Kun je vrij spreken over de telefoon?"

Concreet werden er drie discussiegroepen georganiseerd, met maximum zes kinderen per groep, in verschillende gemeenschapsinstellingen. Hierbij werden zowel jongens als meisjes geraadpleegd en dit in de Franse en Vlaamse Gemeenschappen (afzonderlijk). De deelnemende kinderen waren tussen de 13 en de 19 jaar. De discussiegroepen werden geanimeerd door een externe, onafhankelijke deskundige in mensen- en kinderrechten en gevangeniswezen alsook door het personeel van de NCRK. Eén lid van het educatief personeel van de instellingen was eveneens aanwezig. De sessies waren gespreid over twee lessen. Om te beginnen werden de context en het doel van de oefening gekaderd en werden de NCRK en animator voorgesteld. Vervolgens werd er een inleiding gegeven tot de mensen- en kinderrechten aan de hand van situatievoorbeelden en foto's. Daarna werden de 'prioritaire' rechten/thema's en hun attributen gekozen door de kinderen aan de hand van een groepsdiscussie. Ten slotte werd de groep verder opgesplitst in kleinere discussiegroepen met als doel de kinderen vragen te laten ontwikkelen die volgens hen polsen naar de effectiviteit van de door hen geselecteerde rechten en onderwerpen.

Het dient opgemerkt te worden dat op het moment dat de extra participatielijken werden ingebouwd in de studie, de vragenlijst reeds ontwikkeld was. Deze was ook besproken geweest met de betrokken administraties en directies van de gemeenschapsinstellingen die hierbij pertinente opmerkingen hadden geformuleerd, onder andere met betrekking tot de kwaliteit van de maaltijden en de beleving van isolatie- en afzonderingsmaatregelen door de kinderen.

In totaal werden over de drie discussiegroepen 15 verschillende thema's geïdentificeerd en in kleinere groepen nader besproken. Gekozen onderwerpen betroffen namelijk: de sancties binnen de gemeenschapsinstelling, de rechten op onderwijs, menselijke waardigheid, vrijheid, gezonde voeding, gezondheid, hygiëne, participa-

tie, privacy, vrije tijd, vrije meningsuiting, familieleven, vrijheid van religie, identiteit, en bescherming, alsook het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel. Als resultaat van deze gesprekken werden 69 vragen door de kinderen geformuleerd.

De reeds bestaande vragenlijst werd herzien in het licht van deze vragen. 36 vragen die door de kinderen werden voorgesteld bestonden reeds in de initiële vragenlijst (doch soms onder andere bewoordingen), en werden aldus bevestigd. Bijvoorbeeld: het gevoel met respect te zijn behandeld geweest door de jeugdrechter / advocaat / leerkrachten / opvoeders. Of nog, de mogelijkheid om inspraak te hebben in de keuze van de activiteiten in de gemeenschapsinstellingen. 15 nieuwe vragen werden geïntroduceerd, zoals “De Gemeenschapsinstelling is een plaats waar ik mijn godsdienst vrij mag beoefenen?”; “Ik vond de beslissing van de jeugdrechter rechtvaardig?”; “Ik heb voldoende informatie gekregen over de reden van mijn afzondering / isolatie?”; “Ik kan vrij praten over de telefoon?”; een vraag met betrekking tot de toegang tot hygiënische producten; of nog over de toegang tot een psycholoog / psychiater wanneer nodig, of tot een gynaecoloog. 18 vragen werden echter voor diverse redenen niet weerhouden, bijvoorbeeld omdat ze buiten de draagwijdte van de studie vielen (“krijg je voldoende informatie over de neveneffecten van toegediende medicatie?”), in de specifieke context tot verwarring konden leiden (“heb je voldoende vrijheid?”), of omdat er een verklaring voor te vinden was in het intern reglement van de instelling (cf. voorbeeld hieronder over het mogen dragen van eigen juwelen). Bij de herziening van de vragenlijst werd ook rekening gehouden met het aantal vragen vanuit een bezorgdheid deze niet te lang te maken en het beantwoorden ervan niet te bemoeilijken.

4.2.2. STAP 3 – FEEDBACK PRELIMINARY ADVISORY GROUPS.

Na een pre-test van de vragenlijst bij twee groepen kinderen (verstaanbaarheid, duur, afnamemethodiek, enz. – stap 2) werd teruggekeerd naar de kinderen die hadden deelgenomen aan de discussiegroepen beschreven in stap 1. Hierbij kregen de kinderen elektronische tablets met de herwerkte vragenlijsten in handen (hetzelfde medium dat later in de fase van de gegevensinzameling gebruikt werd) en werden al de door hen voorgestelde vragen overlopen en op interactieve en visuele (projectie) wijze besproken. Hierbij werd telkens uitgelegd welke vragen nieuw werden geïntegreerd, welke vragen reeds aanwezig waren in de vragenlijst en dus bevestigd werden, en welke vragen na analyse niet in de studie geïntegreerd werden. Hierbij werd de grootste zorg besteed aan de uitleg van waarom deze vragen niet werden behouden. Zo werd er bijvoorbeeld een vraag door de kinderen voorgesteld in verband met het mogen dragen van persoonlijke juwelen. Hier werd uitgelegd dat dit in het intern reglement van de instelling verboden was om veiligheidsredenen. Tijdens de uitwisseling die op deze motivering volgde, konden de onderzoekers opmerken dat de kinderen – mits duidelijke uitleg en geargumenteerde redenen – begrepen waarom een bepaalde vraag niet werd opgenomen en dat hun rechtvaardigheidsgevoel over het bestaan van de bepaalde regel potentieel ook toenam. Deze feedback fase werd zeer positief onthaald door de kinderen. Veel aandacht werd in deze fase eveneens geschonken aan de verduidelijking van de impact van hun stem, zoals eveneens verzoekt in *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’* van het VN-Comité

voor de Rechten van het Kind: “*Since the child enjoys the right that her or his views are given due weight, the decision maker has to inform the child of the outcome of the process and explain how her or his views were considered. The feedback is a guarantee that the views of the child are not only heard as a formality, but are taken seriously*”³¹.

4.2.3. STAP 4 – DE GEGEVENSINZAMELING.

Tussen 12 september en 24 oktober 2018 trok het personeel van de NCRK naar alle gemeenschapsinstellingen in België om de kinderen die daar op dat ogenblik geplaatst waren een stem te geven over hoe zij de inwerkingstelling van hun rechten percipiëren. In totaal namen 339 kinderen deel aan de gegevensinzameling³².

De kinderen waren op voorhand geïnformeerd over de komst van de NCRK, de inhoud en het doel van de studie en hadden vaak – o.a. naar aanleiding van het onderzoek – al over kinderrechten gesproken. Als ondersteunend materiaal ter duiding van de studie werd op voorhand een visuele optekening van de studie, alsook een begeleidende informatiebrief, naar alle instellingen gestuurd met de vraag deze op verschillende plaatsen in de instelling uit te hangen en het aankomend onderzoek te bespreken. Tijdens het afnemen van de studie werd deze ook voorgesteld door het personeel van de NCRK, waarbij duidelijk volgende elementen werden onderlijnd. In eerste instantie wie het NCRK is alsook de bestaansreden van de studie (kinderrechtenkader). In tweede instantie het vrijwillige en anonieme karakter van de deelname aan de studie en in derde instantie wat de kinderen concreet van deze studie konden verwachten op korte, midden-lange en lange termijn. Hierbij werd ook duidelijk gesteld dat hun (niet-)deelname geen enkele invloed zou kunnen hebben op hun plaatsing.

Het afnemen van de vragenlijst verliep in groepen van vijf tot 10 kinderen in de instellingen zelf, meestal in een klasruimte van de instelling, maar eveneens in de ontspanningsruimte van de leefgroepen. Wanneer noodzakelijk werd de vragenlijst in uitzonderlijke gevallen (zeer recent aangekomen jongeren) afzonderlijk in de kamer afgenomen. Er werd naar gestreefd om de gegevensinzameling te laten verlopen in een ‘vertrouwde’ omgeving, waar de kinderen zich het meest comfortabel en veilig voelden.

Kinderen vulden de vragenlijst zelf in, op een tablet. Om een inclusieve deelname zo veel mogelijk te waarborgen was de vragenlijst beschikbaar in het Nederlands, Frans en Engels, zowel in tekst- als audiovorm.

4.2.4. STAP 5 – GENERAL FEEDBACK SURVEY RESULTS.

Om dezelfde redenen dan hierboven in stap 3 uiteengezet, werd ook hier veel aandacht geschonken aan het terugkoppelen naar de kinderen over hun deelname aan

³¹ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment n° 12 ‘The right of the child to be heard’*, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12, § 45.

³² Dit cijfer ligt lager dan de opvangcapaciteit van deze instellingen en kan door verschillende redenen verklaard worden, waaronder het feit dat de instellingen in het begin van het schooljaar niet aan hun volle bezettingsgraad zaten. Ook dient er rekening gehouden te worden met afwezigheden wegens hoorzitting met de jeugdrechter, afspraken met de advocaat, ziekte, strafmaatregel, en dergelijke meer.

de studie. Rekening houdend met het feit dat de analyse van de resultaten meerdere maanden in beslag zou nemen en dat kinderen zo kort mogelijk in deze instellingen verblijven, werden, reeds binnen de maand na afloop van de gegevensinzameling, de eerste resultaten visueel voorgesteld en in postervorm onder de instellingen verspreid. Deze feedback vermeldde algemene resultaten (aantal, geslacht en leeftijd van de deelnemers) alsook de antwoordscores op meer specifieke vragen waarover de kinderen hun interesse hadden laten blijken (bijvoorbeeld tevredenheid over de maaltijden).

De analyse van het cijfermateriaal is momenteel gaande en voorliggend onderzoek zal nog verrijkt worden met een kwalitatief luik om de cijfermatige resultaten in hun context te plaatsen. Zowel kinderen als beroepsactoren in dit domein zullen uitgenodigd worden om hun licht te werpen op de verzamelde gegevens vanuit hun persoonlijke en professionele ervaringen.

5. PARTICIPATIE: EEN SUCCESOPERATIE? ENKELE TUSSENTIJDSE BEVINDINGEN

Hoewel de studie “Kinderen geplaatst in een Gemeenschapsinstelling” nog niet afgerond is en in dit artikel bijgevolg nog geen conclusies kunnen getrokken worden over hoe deze kinderen de effectiviteit van hun rechten beleven, kunnen wel reeds een aantal bemerkingsen gemaakt worden over de impact van de participatie van kinderen als partners en ervaringsdeskundigen in dit onderzoek.

Wat de inhoud van de studie zelf betreft hebben de onderzoekers en het pilootcomité vastgesteld dat de herwerking van de vragenlijst met de kinderen een positieve impact heeft gehad op de inhoud van de vragen en op de invulling ervan. Vragen waarvan werd gevreesd dat het stellen ervan niet in het belang van het kind zouden kunnen zijn (gevoeligheid) – doch die in de context van groot belang kunnen zijn – werden toegevoegd, bijvoorbeeld: “Ik vond de beslissing mij in isolatie te zetten gerechtvaardigd?” Ook vragen waar ‘volwassenen’ niet aan hadden gedacht zoals de toegang tot een gynaecoloog, werden opgenomen.

Het inbouwen van sterkere participatielijken heeft, volgens de onderzoekers, een positief effect gehad op de toe-eigening en legitimatie van de studie. Zowel bij de jongeren die deel hebben uitgemaakt van de *preliminary advisory groups* daar ze de impact van hun deelname hebben kunnen voelen en zien, als bij de kinderen die naderhand hebben deelgenomen aan de gegevensinzameling. Bij het inleiden van de studie werd hen namelijk uitgelegd dat kinderen in dezelfde situatie als hen hadden deelgenomen aan het uitwerken van de vragenlijst.

Hoewel het principe van vrije participatie doorheen het onderzoek werd herhaald en uitvoerig uitgelegd, kan de kritische bemerking gemaakt worden of participatie wel vrij kan zijn in een context van vrijheidsberoving. Ook het polsen naar de effectiviteit van kinderrechten in een situatie waar sommige rechten worden ingeperkt, maakte veel reacties los. Op zijn beurt vormde dit een goede gelegenheid om kinderrechteneducatiemomenten in te bouwen en in gesprek te treden met deze kinderen over hun rechten. En die kinderrechteneducatie, of althans het spreken over en aankaarten van kinderrechten, is een positief aspect geweest van het voeren van de studie *in se*.

Het onderzoek beoogt het verzamelen van subjectieve gegevens, met andere woorden, hoe ervaart het kind zelf de inwerkingstelling van zijn rechten. Die perceptie is per definitie onderhevig aan allerlei factoren en beïnvloedt de antwoorden die gegeven kunnen worden. Dit is inherent aan dit soort oefening. Zo namen een aantal kinderen die net een strafmaatregel (afzondering, op kamerplaatsing) hadden opgelegd gekregen deel aan de studie. Misschien hadden deze kinderen de vragenlijst anders ingevuld mocht dit niet het geval zijn geweest.

Tot ‘slot’ kan gesteld worden dat deze studie een stem (*voice*) heeft gegeven aan kinderen geplaatst in een gemeenschapsinstelling, niet enkel over wat zij ervaren met betrekking tot hun rechten, maar ook over wat deze kinderen belangrijk achten, waar overheden, maatschappelijk middenveld, professionals oog zouden moeten voor hebben. Er werd hen, in constructieve samenwerking met en noemenswaardige inzet van de gemeenschapsinstellingen en rekening houdend met de context, een veilige plaats geboden om die mening te uiten (*space*). Naar die stem werd geluisterd en impact gegeven (*audience, influence*). Dit door kinderen in gemeenschapsinstellingen als partners en ervaringsdeskundigen te betrekken in het opstellen van de vragenlijst van de studie. Daarenboven ook door het terugkoppelen naar de kinderen die hebben deelgenomen aan het onderzoek over de preliminaire resultaten ervan.

Participatie is een proces. De ervaring van de onderzoekers in deze studie is dat de inbouw van participatieluiken niet de kortste, snelste, noch gemakkelijkst bewandelbare weg was. Participatie vergt tijd en vraagt om het ontwikkelen en inwerkingstellen van een methodologie die de waarborgen voor een zinvolle participatie inbouwt. Het stelt onderzoekers bloot aan het invraagstellen van hun methodologie en ‘dwingt’ hen eventueel tot aanpassingen ervan. Het nut ervan staat echter buiten kijf. Meer nog, zinvolle participatie is niet enkel wenselijk omwille van de voordelen die het kan bieden voor de inhoud van een studie en de mogelijke impact ervan, als voor haar legitimatie. Participatie is een recht dat kinderen hebben en verankerd is in het VN-Kinderrechtenverdrag. Het recht een mening te uiten, over aangelegenheden die hen aanbelangen, in een veilige omgeving. Het recht dat naar die mening geluisterd wordt en dat ze een impact kan hebben. Een recht dat àlle kinderen hebben, onafhankelijk van de situatie waarin ze zich bevinden. Kinderen in een gemeenschapsinstelling, kinderen in meer kwetsbare situaties, vormen hierop zeker geen uitzondering. Het is aan ons allen om hen een stem te geven, en ernaar te luisteren.

“Ik, jij, wij. Samen gaan we verder! Samen maken we kinderrechten sterker”

REFERENTIES

- ChildONEurope (2014). Survey on the CRC Committee Concluding Observations on the last EU Countries’ reports. *ChildONEurope Series 9*.
- D’Hondt, S., & Péters, C. (2016). *Nationale Kinderrechtenindicatoren. Make them count*. Brussel: Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind.
- Lansdown, G. (2011). *Every child’s right to be heard. A resource guide on the UN Committee on the Rights of the Child general comment no. 12*. London: Save the Children.

- Lundy, L. (2014). United Nations Convention on the Rights of the Child and Child Well-Being. In A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes & J. Korbin (Eds.), *Handbook of Child Well-Being* (pp. 2439-2463), Dordrecht: Springer.
- Lundy, L. (2007). Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942.
- Lundy, L., McEvoy, L., & Byrne, B. (2011). Working with young children as co-researchers: An approach informed by the United Nations convention on the rights of the child. *Early Education and Development*, 22(5), 714-736.
- Mc Evoy, O. (2015). *A practical guide to including seldom-heard children & young people in decision-making*. Dublin: Minister for Children and Youth Affairs.
- Welty, E., & Lundy, L. (2013). A Children's Rights-based approach to involving children in decision making, *Journal of Science Communication*, 12(03).